

TESz. — EWUng. — ÚESz. Állandóság és változás az etimológiában és az etimológiai szótárakban

GERSTNER KÁROLY

1. A címben olvasható három rövidítés közül a Magyar Nyelvjárások olvasói az első kettővel már nyilván számos esetben találkoztak. A TESz. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótárának szakmai körökben közismert rövidítése. Ez az 1967 és 1976 között megjelent mintegy 3000 lapos mű a magyar etimológiai lexikográfia klasszikus alkotása, amely európai viszonylatban is nagy tekintélyt vívott ki magának. A magyar nyelvnek más nyelvekkel való sokrétű kapcsolatrendszere miatt a TESz. megtermékenyítő hatású volt a hazai szlavisztikában, turkológiában, germanisztikában és romanisztikában is: az új szótár hatására számos monográfia keletkezett az 1970–80-as években. Ugyanezen területek külföldi, magyarul nem vagy csak kevéssé tudó szakemberei a szótár vitathatatlan értékei mellett a szótár magyar metanyelvét viszont hátrányosnak tekintették.

Részben ez utóbbi helyzetnek a megoldására, részben a magyar tudományosság eredményeinek nemzetközi megismertetésére való törekvés eredményeként jött létre az *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* (1993–1995), amelyet a szakirodalomban az EWUng. rövidítéssel szokás idézni. Gyakran a TESz. német fordításának nevezik ezt a kézikönyvet, ami viszont csak kis részben helytálló. Az EWUng. mindamelllett, hogy magától értetődően támaszkodik elődjére, a TESz.-re, attól számos ponton el is tér. Így például más a címszóállomány, a szótörténeti adatok száma kevesebb, és állományuk némileg más, az etimológiai főkategóriák világosabban határolódnak el egymástól stb., és igyekeznek korrigálni a TESz. következetlenségeit, különféle hibáit is (vö. GERSTNER 2012).

Az EWUng. fogadtatása a szűkebb szakmai körökben mind bel-, mind külföldön alapvetően kedvező volt, ám kétségtelen értékei ellenére ez a szótár a hazai tudományos körökben (beleértve még a nyelvtudományt is!) és különösen az etimológiai és szótörténeti kérdések iránt érdeklődő művelt közönség soraiban mégsem vált olyan mértékben közismertté, mint elődje, a TESz. Ennek a sajnálatos helyzetnek a megszüntetésére való törekvés adta az ötletet ahhoz, hogy elkészüljön egy újabb etimológiai szótár. Ezt a törekvést az is ösztönözte, hogy az EWUng. megjelenése óta is számos új kutatási eredmény jelent meg a bel- és

külföldi szakirodalomban. Ezek kritikai értékelése is időszerűvé tette egy új, ismét magyar metanyelvű etimológiai szótár összeállítását.

Ez a mű az Új magyar etimológiai szótár címet viseli, és javasolt rövidítése, az ÚESz. talán előbb-utóbb olyan ismert lesz, mint a TESz. vagy az EWUng. Az ÚESz. — amely alapvetően és döntő mértékben az EWUng. anyagára épül — két OTKA-, illetve NKFI-pályázat támogatásával az MTA Nyelvtudományi Intézetben, illetve jogutódjában az ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpontban jött létre.¹ Ez a szótár az első olyan XML-alapú magyar etimológiai elektronikus adatbázis, amely sokféle szempontból teszi felhasználhatóvá a benne levő nyelvi-lexikális anyagot, és alapul szolgál egy nyomtatott változathoz is. A szótár számszerű jellemzői (közelítő pontossággal): 9 868 szócikkben 14 091 fő- és alcímszó; 7 619 származék; 110 500 magyar nyelvi adat (alakváltozat és jelentés); 39 200 idegen nyelvi adat; 95 800 lelőhelyadat.

A szótár törzsanyagához kapcsolódik egy szómutató, amely elsősorban azokat a szavakat közli, amelyek önálló címszóként nem szerepelnek a szótárban, hanem különféle okokból a szócikkek etimológiai részébe kerültek. A szótár filológiai apparátusához tartozik egy irodalom- és forrásjegyzék, a nyelvek és nyelvváltozatok listája, valamint a címszók tőtípusait bemutató táblázat. Az XML-alapú adatbázis lehetővé teszi a folyamatos frissítést: az etimológiai és szótörténeti kutatások újabb eredményeinek beépítését.

Az Új magyar etimológiai szótár teljes címszóállományát felölelő előszerkesztett anyagból kereshető PDF-fájlok készültek, és a szócikkek egy egyszerűbb webes felületen is olvashatók: <https://uesz.nytud.hu/>.

2. A fentiekből minden bizonnyal kiviláglik, hogy az említett szótárak között egyrészt természetes folytonosság, másrészt érthető eltérések egyaránt vannak. Ezek vonatkoznak a címszóállományra, a szótörténetre és az etimológiára is (vö. GERSTNER 2022). A következőkben néhány szó tekintetében arra mutatok be példákat, hogy miben és mennyiben azonosak, illetve térnek el egymástól a TESz., az EWUng. és az ÚESz. szócikkei, ez utóbbiakat tekintve a jelenleg érvényes változatnak.

Mint ismert, a szóban forgó magyar etimológiai szótárak három fő részből állnak: szótörténet; etimológia; irodalom (esetenként utalások). Ezek sorrendjében haladva lássuk az említett példákat!

2.1. Szótörténet. Ebben a részben az eltéréseket az okozhatja, hogy egy-egy alakváltozatra vagy már regisztrált jelentésre korábbi adat bukkan fel, illetve a forrásokból újabb alakváltozat (ez viszonylag ritka eset) vagy eddig nem ismert újabb jelentés került elő. Mindez persze gyakran azt is jelenti, hogy az eddig

¹ OTKA–K 83540 (2011. február 1–2016. január 31.), (OTKA) NKFI–124127 (2017. szeptember 1–2022. augusztus 31.)

ismert forrásokon túl újabbakat is fel kell venni a szótár forrásjegyzékébe. Az alábbiakban az adatok közvetlen forrásait nem jelölöm, ezeket az ÚESz. szócikkei alapján vissza lehet keresni a szótár PDF-es változatához csatolt Irodalom- és forrásjegyzékben.

ágens — A TESz. első adata 1636-ból származik: *agensnek*; továbbá: 1792 *ágyens* (a mai változatra nincs adat). Az EWUng. első adata húsz évvel korábbi: 1616 *Agense*; az 1792-es adat itt is szerepel, és 1818-ból a mai formát igazoló *Ágensnek* is olvasható. A kronológiát illetően az ÚESz.-ben az EWUng.-hoz képest annyi a változás, hogy már 1782-ből adatolja az *Ágens* alakot. A TESz. és az EWUng. a következő jelentéseket adja: 1. 'követ; képviselő'; 2. 'ügyintéző'. Az ÚESz. ezt a következővel egészíti ki: 1794 'titkos ügynök; besúgó'.

bejgli — A TESz. első adata: 1932 *bejgli*, ez művelődéstörténeti szempontból bizony eléggé késeinek tekinthető. Ezt már az EWUng. is igazolja, hiszen 1899-ből hozza az első adatot, mégpedig *bájgli* alakban (az 1932-es *bejgli* természetesen ebben a szótárban is szerepel). Ám időrendben mindkettőt megelőzik az ÚESz. adatai: 1847 pozsonyi *beuglit*, illetve 1888 diós *bajglinak*. A TESz.-beli első adathoz képest (egyelőre) 85 évvel korábbról adatolható a szó, amit a tárgy-történet és a magyar–német nyelvi kapcsolatok története egyaránt alátámaszt.

béna — Mind a TESz.-ben, mind az EWUng.-ban a Jókai-kódexből származik az első adat: 1372 u./ *beña*. Az ÚESz. egy új, 1086-ból adatolható, kérdőjellel jelölt, bizonytalan idetartozású személynévvel indítja a szótörténetet. Ám nem ez az „igazi” újdonsága a szócikknek, hanem az, hogy a korábbi szótárakhoz képest két újabb jelentést is adatolni lehetett a(z újabb) forrásokból. Az egyik: 1793 'ügyetlen(kedő), tehetetlen(kedő)'; a másik: 1911 'feladatát rosszul teljesítő (dolog)'. További újdonság, hogy a szócikkben már korábban is megtalálható *bénit* és *bénul* kiemelt származékhoz társul az 1995-ből adatolt *bénázik* 'ügyetlenkedik' is.

felhőkarcoló — A TESz. és az EWUng. 1913-as első előfordulását az ÚESz. húsz évvel korábbra, 1894-re tudja vinni. Ezzel azt is igazolja, hogy a szó és az általa jelölt fogalom is ismert volt már a 19. század végi Magyarországon.

teniszezik — A *tenisz* szócikkében már az előzményszótárakban is megtalálható a *teniszezik* kiemelt származék 1895-ös adattal. Az ÚESz.-ben a következő, 1886-ból származó adatot találjuk: Lawn-*tennisezni*. Miként a *felhőkarcoló* esetében, úgy itt is művelődéstörténeti vonatkozása van a korábbi adatolhatóságnak.

2.2. Etimológia. A vizsgált három szótár természetesen az etimológiai szakaszokat tekintve is eltér egymástól. A kiinduló szótárhoz, a TESz.-hez viszonyítva jelentősebb formai és tartalmi változásokat főleg az EWUng.-ban figyelhetünk meg, amelyek érthető módon az ÚESz.-ben is széles körben megjelennek.

2.2.1. Az inkább formai megoldások közül csupán egyet említék: az etimológiai főkategóriáknak egymástól való világosabb elhatárolását.

A TESz.-ben a bevezető helyen külön etimológiai kategóriaként szerepel a hangutánzás, hangfestés, önkéntelen hangkitörés, gyermeknyelvi keletkezés stb. Ezzel szemben az EWUng. és ennek nyomán az ÚESz. az etimológiai részt bevezető főkategóriaként a szóteremtésre utaló „Onomatopoetikus eredetű(ek)” meghatározást adja meg. A fentiekben említett közelebbi keletkezési módokra (szükség esetén) az etimológiát részletező szakaszban utal a szótár. Ezzel a megoldással áttekinthetőbb az azonos kategóriába tartozó szavak összessége, illetve egy webes összetett kereséssel könnyebben lehet megtalálni mindazokat a szavakat, amelyeknek keletkezésében a hangoknak, a hangzásnak alapvető szerepe volt. Az ebből a nagyon színes halmazból alább példaként bemutatott néhány szónál előbb a TESz. meghatározása található; az EWUng.-ban és ezt követve az ÚESz.-ben ezekben az esetekben — miként az fent olvasható — az onomatopoetikus eredet kiemelése után áll a konkrétabb, „második szintű” keletkezésmód.

bágyad, bágyaszt — [a szócsalád] Keletkezését talán a hangfestés magyarázza. | Az elfáradás kifejezésére szolgáló hangfestő szavak.

ballag — Hangfestő eredetű. | A lassú járás, bandukolás hangfestő kifejezésére jött létre.

be² ’milyen nagyon!’ — Önkéntelen hangkitörésből keletkezett indulatszó. | [ebben az esetben az ÚESz.-ben is ez olvasható, de csak az onomatopoetikus eredetre utaló főkategória utáni szakaszban]

br — Önkéntelen hangkitörésből keletkezett indulatszó. | [lásd az előző megjegyzést] Önkéntelen hangkitörésből keletkezett főleg a fázás, az undor és félelem kifejezésére.

A következő öt szó esetében a TESz. etimológiai minősítése mindegyiknél „Hangutánzó eredetű.”, ezért ezeknél csak az ÚESz. „második szintű” magyarázata áll.

berreg — A mélyebb pergő hang, folyamatos tompa zöreij utánzására keletkezett.

bíbic — Az éles, vijjogó madárhang utánzására keletkezett.

bong — Eredetileg talán a méhek és darazsak zümmögésének utánzására keletkezett.

bömböl — A hosszabb ideig tartó, erős, mély, tompa hang megjelenítésére, utánzására keletkezett.

bugyog (és alcímszói) — A pezsgés, bugyogás, fortyogás hangjának utánzására jöttek létre.

A következő két szó etimológiai minősítése a TESz.-ben: „Gyermeknyelvi eredetű.”; a szavak után az ÚESz. konkretizáló magyarázata található.

baba — A kisgyermek első artikulált hangjainak utánzására jött létre.

cici — A *ci* hangsor ikerítésével a csecsemő szopását érzékeltető hangutánzó szóként a gyermeknyelvben keletkezett.

2.2.2. Az olyan erősen strukturált szótárakban, mint a szóban forgó etimológiai szótárak, fontos információkat hordoznak a különféle formai, tipográfiai megoldások. Ez természetesen az ÚESz.-re is érvényes, ám ezeknél fontosabbak azok a tartalmi változtatások, újdonságok, amelyek az előzményszótárakhoz képest jelentek meg az új szótárban. Az egyik fontos újítás a képzett szavak esetében a fiktív és relatív fiktív tövűség bevezetése és módszeres alkalmazása — ez a morfológiai és egyben etimológiai eljárás a magyar etimológiai irodalomban elsőként az EWUng.-ban jelent meg, az ÚESz. az ott követett gyakorlatot folytatja. Ez az etimológiai megközelítés BENKŐ LORÁND munkásságához kapcsolódik, elsősorban is A magyar fiktív (passzív) tövű igék című művéhez (1984). Az eljárás lényege: az ide vonható szavak végén a képzőszembenállás alapján jól kielemezhető egy-egy képző, ami a szóalak-építkezés szabályait tekintve azt is feltételezi, hogy előtte áll egy tő. Ám ennek a tőnek akár mai, akár egykori önálló lexémaként való létét történeti szempontból nem tudjuk igazolni. Ezeket a töveket tekintjük fiktív, illetőleg relatív fiktív töveknek, és maga az etimológia mindig az egész lexémára vonatkozik. Lássunk néhány példát erre vonatkozóan! Az EWUng. ebből az egybevetésből kimarad, hiszen az ÚESz. lényegében ugyanazt az állásfoglalást tartalmazza.

cincál — TESz.: Valószínűleg hangutánzó eredetű. | ÚESz.: Fiktív töből keletkezett származékszó — A tő bizonytalan, esetleg onomatopoetikus eredetű.

cihődik ~ cihelődik — TESz.: Hangutánzó-hangfestő eredetű. | ÚESz.: Fiktív, ill. relatív fiktív töből keletkezett származékszók. — Az abszolút tő bizonytalan, esetleg onomatopoetikus eredetű.

cudar — TESz.: Ismeretlen eredetű. | ÚESz.: Bizonytalan eredetű, esetleg fiktív töből keletkezett származékszó. — A tő ismeretlen eredetű, összefügghet a →*condra* szócsaládjának abszolút tövével.

szánt ~ számlik — TESz.: Ismeretlen eredetű szócsalád. | ÚESz.: Származékok egy fiktív töből. — A szótő ismeretlen eredetű.

Az ÚESz. etimológiai újdonságai közé tartoznak azok a korábbiakhoz képest új etimológiák, amelyek a TESz., illetőleg az EWUng. megjelenése utáni kutatások eredményeként láttak napvilágot. Vannak azonban olyan új szófejtések is, amelyek nem újabb szakirodalmi állásfoglalás nyomán keletkeztek, hanem a szerkesztőség által a szerkesztési folyamat során újragondolt véleményt tükrözik. Lássunk ezek közül is néhányat!

bagoly — A TESz. és az EWUng. egyaránt ismeretlen eredetűnek tekinti. Az ÚESz. az újabb szakirodalom alapján (NÉMETH D. 2017, HORVÁTH 2019) így foglal állás: Bizonytalan eredetű, talán származékszó. — A →*büg*¹ igéből keletkezhetett *-l ~ ly* névszóképzővel; vö. →*bögöly* →*sirály*.

bringa — TESz.: Bizonytalan eredetű. Talán a *bicikli* alacsonyabb nyelvi szintű *bicaj ~ blicaj* változatának az elcsavarásából keletkezett. | EWUng.:

Bizonytalan eredetű, esetleg játszi szóalkotás eredménye. Talán a →*bicikli* alapján keletkezett.

Látható, hogy mindkét szótár adós marad annak tisztázásával, hogy az összefüggött szavak hangalakjának mi is az egymáshoz való viszonya. Ez az egyáltalán nem elhanyagolható kérdés az ÚESz. szerkesztése során is felmerült, és a következő megoldási javaslat született (kivételesen a teljes szófejtést közlöm):

„Bizonytalan eredetű, esetleg egy származékszó szófajváltásának eredménye. — Talán egy *-a* képzős folyamatos melléknévi igenév főnevesülése. A tő onomatopoeitikus eredetű lehet; vö. (N.) *bring* ’(a harang kongását utánzó szó)’ (ÚMTsz.), (N.) *brüngő* ’megforgatva bűgő hangot adó gomb, fadarab (mint játékszer)’ (ÚMTsz.); stb. Ezek a palatoveláris párhuzamosság alapján összefüggnek a →*bűg*¹ igével; vö. még ennek *brüg* változatát. A *bringa* alak a kerekek gyors forgása által keltett bűgő, surrogó hang alapján keletkezhetett. A szóalak felépítéséhez vö. még →*hint*a.”

fész — A Halotti beszédben *feze* alakban található szó a magyar nyelv-, irodalom- és művelődéstörténet egyik legtöbbet „bolygatott” tárgya. Lássuk, mit tartanak róla etimológiai szótáraink!

TESz.: „Megfejtetlen szó.” Lehetségesnek tartja a *fész*ek, illetőleg a *fizet* tövével való összefüggést. | EWUng.: „Ismeretlen eredetű.” A *fész*ek, illetőleg a *fizet* tövével való összekapcsolást nem tartja meggyőzőnek. | Az EWUng. megjelenése utáni szakirodalmat (HAADER 2015, 2021; HEGEDŰS 2020) mérlegelve az ÚESz. szerkesztősége a következő szófejtést tartja a legvalószínűbbnek (a teljes szöveget közlöm):

„Belső keletkezésű, téves hangjelölés eredménye. — A →*vész* főnévből keletkezett. A Halotti beszédet lejegyző, minden bizonnyal német (közelebről bajor) nyelvi kontaktushatás alatt álló szkriptor a magyar szókezdő zöngés [v] más-salhangzót saját anyanyelvi hangtani jellegzetességeinek következtében az *f* grafémával jelölte, vagyis nyelvi interferenciajelenség áll a háttérben. Ezt a magyarázatot az ómagyar hibatipológia eredményei támogatják. — Tisztázatlan ideartozású: 1211 *Fezed* [szn.] (PRT. 10: 514). — A →*fizet* tövével való azonosítása téves, a →*fész*ek tövével való azonosítása, valamint a →*fej* főnév íráshibával keletkezett alakjaként való magyarázata kevésbé valószínű.”

Ebből a magyarázataból egy lexikográfiai, nevezetesen címszó-meghatározási probléma is adódik. Ha ugyanis elfogadjuk ezt az etimológiát, a *fész* címszót meg kellene szüntetni, és ezt a szóalakot a *vész* alakváltozatoként kellene magyarázni. Ezt a „bátor” lépést a szerkesztőség nem tette meg (nem mertte megtenni?...), és megmaradt a TESz.-ben és az EWUng.-ban is olvasható (hagyományozott) alaknál.

ocsúdik ~ **ocsul** — TESz.: Ismeretlen eredetű szócsalád. | EWUng.: Származékok egy fiktív töből. | Az ÚESz. az újabb szakirodalom alapján (NÉMETH M.

2016) a szócsaládot alkotó két lexémának más-más etimológiát ad. 1. „A szócsalád alapja, az *ocsúdik* valószínűleg orosz jövevényszó.” 2. „Az *ocsul* fiktív tőből keletkezett származékszó. — Az *ocsúdik* kikövetkeztetett tövéből jött létre vizsgálható képzővel.”

2.3. Utalórendszer. Jól ismert tény, hogy az etimológiai szótárak szóanyaga számos ponton és számos módon összefügghet egymással. Ezek az összefüggések gyakran olyan etimológiai viszonyokra is rávilágítanak, amelyeknek a tételes magyarázata különféle okokból az egyes szócikkekben nem található meg. Ezért játszik fontos szerepet a jól átgondolt és megfelelő formában kidolgozott utalórendszer. A három tárgyalt etimológiai szótár között ebben a tekintetben is eltérések figyelhetők meg.

Az egyes szócikkek belső, más szócikkekkel való szorosabb összefüggésére természetesen már a TESz. is utal. Lássuk például a *gágog* igét: „Legalábbis a hangutánzás síkján összefügg a *gége* főnévvel és a *gőgicsél* igével.” Miként más esetekben is, az EWUng. nyomán az ÚESz. az egymással összefüggésbe hozott szavakat vizuálisan jobban kiemeli, nyomatékosabbá teszi azáltal, hogy eléjük egy utalónyilat tesz: „A palatoveláris párhuzamosság alapján a →*gég* és →*gőgős* szócsaládjához, ill. a →*gőgicsél* rokonságába tartozhat.”

Ugyancsak fontosak a szótárban feldolgozott címszók szélesebb körű, nem ritkán egészen távoli és mélyebb etimológia-lexikai kapcsolatait jelző utalások is. Ezt a TESz. a szócikkek végén elhelyezett „Vö.:” szakaszban teszi meg. Így például a *fabula* szócikkének végén található a *fáma* és a *fátum* mint etimológiailag (valamilyen módon) idetartozó címszó. Az EWUng. szócikkei szerkesztési és kiadástechnikai okokból ilyen utalásokat nem tartalmaznak, hanem egy külön mutatókötetben foglalja össze a szerteágazó kapcsolatokat.

Az ÚESz. visszatér a TESz. gyakorlatához, és visszahelyezi a szócikkek végére a „Vö.” jelzéssel bevezetett szakaszt. A *rozsdá* végén találjuk a következő sort: Vö. *lóvé, ragya, riska, rizike, rőt, rubin*.

3. A fentiekből bizonyára kitűnik, hogy a magyar szókészlet eredetbeli viszonyairól szerzett tudást időről időre összegző szótárak az adott tudományterület változásait követve maguk is változnak. Ez mind formai, mind koncepcionális, mind pedig tartalmi tekintetben megfigyelhető. Írásomban ezekre vonatkozó példákkal igyekeztem rávilágítani a vizsgált három szótár azonosságaira, de főleg eltéréseire, elsősorban is az Új magyar etimológiai szótár felől nézve a dolgokat. A kedves olvasókat pedig kérem, hogy tanulmányozzák az új technológiával készült és az interneten bárki számára könnyen elérhető művet, és esetleges jobbító szándékú megjegyzéseikkel segítsék javítani a rendszeresen frissíthető adatbázist.

Irodalom

- BENKŐ LORÁND 1984. *A magyar fiktív (passzív) tövű igék*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- EWUng. = BENKŐ LORÁND főszerk., *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen 1–2. 3. Register*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 1993–1995, 1997.
- GERSTNER, KÁROLY 2012. Historische und etymologische Wörterbücher des Ungarischen. In: FÁBIÁN, ZSUZSANNA szerk., *Monolingual and Special Dictionaries*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 45–65.
- GERSTNER KÁROLY 2022. Benkő Loránd és az Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen. *Magyar Nyelv 118*: 44–51.
- HAADER LEA 2015. Régi bor, új tömlő: sokadszor a Halotti beszéd *feze* szaváról. *Magyar Nyelvőr 139*: 300–308.
- HAADER LEA 2021. Szegek és torkok — avagy ismét a *feze*. *Magyar Nyelv 117*: 332–336.
- HEGEDŰS ATTILA 2020. *feze*. *Magyar Nyelv 116*: 204–207.
- HORVÁTH LÁSZLÓ 2019. A *bagoly* eredetmagyarázatához. *Magyar Nyelv 115*: 205–211.
- NÉMETH DÁNIEL 2017. A *bagoly* és társai. *Magyar Nyelv 113*: 256–257.
- NÉMETH MICHAEL 2016. Az *ocsúdik* ige etimológiája szlavisztikai megközelítésben. *Magyar Nyelv 112*: 295–306.
- TESz. = BENKŐ LORÁND főszerk., *A magyar nyelv történeti–etimológiai szótára 1–3. 4. Mutató*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967–1976, 1984.
- ÚESz. = GERSTNER KÁROLY szerk., *Új magyar etimológiai szótár — online kiadás*. Budapest, ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpont, 2022. (<https://uesz.nytud.hu/>)

TESz.—EWUng.—ÚESz.

Continuity and innovation in etymology and etymological dictionaries

This study compares dictionaries from the last more than 50 years processing the etymological relations in Hungarian vocabulary. The starting point was the Historical and Etymological Dictionary of Hungarian, vols 1–3 (abbreviated as TESz., 1967–1976), followed by Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen, vols 1–2 (EWUng., 1993–1995), and finally, the New Etymological Dictionary of Hungarian, online edition (ÚESz., 2022). Among other things, the article deals with the chronological changes in the data of the variants and the meanings in the entries, and with the conceptual modifications affecting the structure of the entries. Of course, some of the etymological changes affecting the origin of the words are also mentioned, for example *bagoly* ‘owl’, *bringa* ‘bike’ and *szánt* ‘to plough’.

Keywords: etymology, lexicography, lexicology, historical linguistics

Gerstner Károly
ORCID: 0000-0003-1945-2667
ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpont
gerstner.karoly@nytud.hu